

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista

Lausuntopyyntökysely

Ohjeet:

Sähköisessä kyselylomakkeessa voi liikkua edestakaisin painamalla Edellinen- tai Seuraava -painikkeita. Kyselyssä on mahdollista edetä vastaamatta kaikkiin kysymyksiin, mutta osa kysymyksistä on merkitty pakollisiksi. Suurimpaan osaan kysymyksistä on mahdollista valita vain yksi vastausvaihtoehto. Jokaista vastausta on mahdollista perustella ja perustelut huomioidaan vastauksia analysoitaessa. Kyselyn lopussa on runsaasti vastaustilaa lausujien vapaamuotoisille kommenteille. Vastauksia on mahdollista muokata ennen kyselylomakkeen lähettämistä.

Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää painamalla Keskeytä-painiketta ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Keskeytä-painikkeesta kysely vie automaattisesti sivulle, jossa on linkki jatkettavaan kyselyyn. Sivulla voi myös lähettää linkin sähköpostiisi. Kyselyä ei ole kuitenkaan mahdollista muokata kahden eri toimipisteen välillä. Mikäli samaa muokattavaa kyselylinkkiä muokataan kahdesta eri toimipisteestä samanaikaisesti, kyselyyn tallentuu viimeisin versio. Tästä syystä kyselylinkkiä ei pidä jakaa eteenpäin.

Viimeisen kysymyksen lopussa on Yhteenveto-painike, josta pääset tarkastelemaan laatimiasi vastauksia. Yhteenvetosivulta pääset muokkaamaan (Muokkaa vastauksia -painike) ja tulostamaan (Tulosta-painike) kyselyn.

Vastauksien lähetys: Kun kyselyyn vastaaminen on valmis, paina kyselylomakkeen yhteenvetosivun lopussa olevaa **Valmis-painiketta**. Valmis-painikkeen painamisen jälkeen kyselyvastausta ei ole enää mahdollista täydentää tai muokata.

Kyselylomakkeeseen voi vastata vain kerran.

Lisätietoja kyselystä antavat:

neuvotteleva virkamies Anne-Mari Raassina, p. 02951 63405
hallitussihteeri Erkki Papunen, p. 02951 63298
hallitussihteeri Terhi Tulkki, p. 02951 63229
sähköpostit ovat muotoa etunimi.sukunimi@stm.fi

Kyselyn tekniseen toteutukseen liittyvät kysymykset:

osastosihteeri Anne Vuori, p. 02951 63413

osastosihteeri Hang Pham, p. 02951 63569
sähköpostit ovat muotoa etunimi.sukunimi@stm.fi

1. Vastaajan taustatiedot

Etunimi * Jaana _____
Sukunimi * Manssila _____
Sähköposti jaana.manssila@talentia.fi _____
Organisaatio, jota Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry sekä Vammaisala
vastaus edustaa * Talentia ry _____
Mahdollinen _____
tarkennus

2. Onko vastaaja *

- Kunta
- Erityishuollon kuntayhtymä
- Muu kuntayhtymä
- Ministeriö
- Muu valtion viranomainen

x Järjestö

- Yksityishenkilö, vammaispalvelujen käyttäjä
- Muu yksityishenkilö

Ei mikään edellä mainittu, edustan

1 luku Yleiset säännökset

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksen on: 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa; 2) ehkäistä ja poistaa esteitä, jotka rajoittavat vammaisen henkilön yhdenvertaisuuden toteutumista; 3) edistää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista; sekä 4) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

3. 1 §:ssä säädetään lain läpileikkaavista periaatteista. Kattaako säännös vammaispalveluille asetetut tavoitteet?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

4. Muita huomioita 1 §:n sisältöön.

Lakiluonnoksessa on erinomaisella läpileikkaavalla tavalla kiinnitetty huomiota lain tarkoituksen toteuttamiseen (esim. 5, 7 ja 9 §:t).

2 § Soveltamisala

Maakunnan on järjestettävä tässä laissa tarkoitettuja palveluja, jos henkilö tarvitsee pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen johdosta välttämättä ja toistuvasti apua tai tukea tavanomaisessa elämässä eikä hän saa muun lain nojalla etunsa mukaisia riittäviä ja sopivia palveluja. Maakunnan järjestämisvastuusta säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (xx/xxxx, jäljempänä järjestämislaki).

Palvelujen tuottamisesta säädetään järjestämislaissa, laissa sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamisesta (xx/xxxx, jäljempänä palveluntuottajalaki) sekä laissa asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (xx/xxxx, jäljempänä valinnanvapauslaki).

Tätä lakia ei sovelleta sellaiseen ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain (980/2012, jäljempänä vanhuspalvelulaki) 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun iäkkääseen henkilöön, jonka avun tai tuen tarve johtuu pääasiassa korkean iän myötä

alkaneista, lisääntyneistä tai pahentuneista sairauksista tai vammoista taikka korkeaan ikään liittyvästä rappeutumisesta.

5. Onko 2 §:n perusteella selvää, missä tilanteissa sovelletaan erityislakia?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

6. 2 §:n 3 momentissa säädetään soveltamisalan rajauksesta.

Onko rajausta selkeä?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

Onko rajausta tarpeellinen?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

7. Muita huomioita 2 §:n sisältöön.

Lakiesitystä on perusteltua täsmentää siten, että siitä ilmenee esitettyä selkeämmin se, miten soveltamisalan ulkopuolella jäävät iäkkäät henkilöt, joiden palvelutarpeisiin on tähän asti vastattu soveltamalla vammaispalvelulakia, jatkossa saavat tarpeen mukaiset palvelut yleislainsäädännön pohjalta.

Lain toimeenpanon tuessa on kiinnitettävä huomiota ohjaukseen soveltamisalan rajauksen lainmukaiseen tulkintaan osana palvelutarpeen arvioita, palvelusuunnittelua ja päätöksentekoa. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota alueellisen yhdenvertaisuuden toteutumiseen.

4 § Vammaisen henkilön osallistuminen ja osallisuuden tukeminen

8. Arvioikaa momenttien tarpeellisuutta lain soveltamisen kannalta.

Palvelutarpeen arviointi sekä palvelujen suunnittelu, toteuttaminen ja toteutumisen seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä asiakaslaki) 9 ja 10 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa vammaisen henkilön ja hänen laillisen edustajansa taikka omaisen tai muun läheisen kanssa.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton
- Ei kantaa

Asiakkaan oikeudesta saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista säädetään asiakaslain 5 §:ssä sekä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta asiakaslain 8, 9 ja 10 §:ssä. Asiakkaan osallistumisesta palvelutarpeen arviointiin sekä asiakassuunnitelman laatimiseen säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36, 39 ja 41 §:ssä.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton
- Ei kantaa

Vammaisen henkilön osallistumista on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaisen henkilön on voitava käyttää hänelle soveltuvaa viestintä- ja kommunikointikeinoa ja häntä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa, oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa sekä oman tahdon toteuttamisessa.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton
- Ei kantaa

Lapsen ja nuoren mielipiteen selvittämisestä säädetään sosiaalihuoltolain 32 §:ssä. Lapselle ja nuorelle on järjestettävä riittävä apu ja tuki tiedonsaantiin, kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton
- Ei kantaa

9. Muita huomioita 4 §:n sisältöön.

Säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa kiinnitetään oikealla tavalla huomiota asiakkaiden tarvitseman riittävän tuen saatavilla oloon valinnanvapauden käyttämiseksi sekä tiedon saavutettavuuden varmistamiseen. Asiakkaiden oikeuksien turvaamiseksi säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tulee korostaa myös henkilöstön riittävän osaamisen tarpeellisuutta ja siihen liittyen palvelujen järjestäjän velvollisuutta varmistaa ja edistää tarvittavaa osaamista, jotta voidaan varmistaa asiakkaiden tarvitsemien riittävien selvitysten laatu.

5 §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta

10. Ovatko seuraavat säännökset tarpeellisia?

Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 ja 37 §:ssä.

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

Asiakassuunnitelman tekemisestä ja omatyöntekijästä säädetään sosiaalihuoltolain 39 ja 42 §:ssä.

- Kyllä

- Ei
- Ei kantaa

Palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman yhteydessä tehtävässä monialaisessa yhteistyössä ja palvelujen yhteensovittamisessa noudatetaan, mitä sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään.

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

11. Muita huomioita 5 §:n sisältöön.

Kokonaisuudessaan on kannatettavaa, että sosiaalihuollon palvelujen tarpeen arvioinnista säädetään osana sosiaalihuoltolakia. Vammaisten henkilöiden oikeuksien turvaamiseksi tarvitaan kuitenkin soveltamisohjeet, joissa riittävällä tavalla otetaan huomioon nykyisen vammaislainsäädännön asiaa koskevat kirjaukset.

1 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa korostetaan tarkoituksenmukaisesti, että palvelutarpeen arvioinnissa on noudatettava riittävää asiantuntemusta ja osaamista. Koska vammaisten henkilöiden palvelutarpeet ovat hyvin yksilöllisiä ja myös monimuotoisia, niin ehdotamme, että esitetystä laissa vastuu palvelutarpeen arvioinnista määriteltäisiin kuuluvaksi sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) 3 § 1 mom. 1 kohdan mukaisille laillistetuille ammattihenkilöille (erityisesti sosiaalityöntekijöille ja sosionomeille). Lisäksi palvelutarpeen arvioinnista vastaavien laillistettujen ammattihenkilöiden joukkoa tulee täydentää kuntoutuksen ohjaajilla siinä vaiheessa, kun ammattihenkilölaissa on heidän laillistamisestaan säädetty. Erityisen tuen tarpeessa olevien henkilöiden palvelutarpeen arviointi tulee säilyttää virkasuhteessa olevien sosiaalityöntekijöiden tehtävänä SHL 36 § 5 momentin mukaisesti. Kaikkiaan vammaispalvelujen sosiaalialan ammattilaisten osaamista on jatkuvasti kehitettävä, jotta varmistetaan asiakkaiden oikeus laadukkaaseen palvelutarpeiden arviointiin.

1 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa on osin epätarkasti ilmaistu se, tarkoitetaanko lauseella ”arvioinnista vastaavan sosiaalityöntekijän on tarvittaessa hankittava tuekseen muilta viranomaisilta erityispalvelujen arvioinnissa tarvittavaa erityisosaamista” nimenomaan erityisen tuen tarpeessa olevien henkilöiden palvelutarpeen arviointia. Vastaavanlainen tarkennus on tarpeen myös 5 §:n 2 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa ottaen huomioon sen, että SHL 41 §:ssä puhutaan sosiaalihuollon viranomaisista ja työntekijöistä. Lisäksi huomattava on, että myös silloin kun vammaisen henkilö ei ole erityisen tuen tarpeessa, on hänen tarpeitaan usein arvioitava monialaisesti.

6 § Päätöksenteko ja palvelujen toteuttaminen

Palveluja koskevasta päätöksenteosta ja päätösten toimeenpanosta säädetään sosiaalihuoltolain 45 ja 46 §:ssä. Päätöksen voimassaoloon ja palvelujen jatkuvuuteen sovelletaan, mitä sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentissa säädetään pysyvistä ja pitkäaikaisesta tuen tarpeesta.

Tämän lain perusteella annettavat palvelut on toteutettava sisällöltään, laadultaan ja laajuudeltaan vammaisen henkilön tarpeen ja edun mukaisina riippumatta valitusta palvelusta tai palvelun tuottajasta ja toteuttamistavasta. Palvelujen laadun määrittämisessä ja arvioinnissa on otettava tässä laissa säädetyn lisäksi huomioon, mitä asiakaslaissa, sosiaalihuoltolaissa ja palveluntuottajalaissa säädetään palvelujen sisällöstä, tavoitteista, laadusta, suunnittelusta ja toteuttamisesta.

Maakunnan on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen perheensä tarpeen mukaiset eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat tämän lain tarkoitusta toteuttavan yhteensovitetun kokonaisuuden. Palvelukokonaisuudesta on tarvittaessa tehtävä päätös noudattaen, mitä sosiaalihuoltolain 46 §:ssä säädetään.

Sen lisäksi mitä muualla lainsäädännössä säädetään, vammaisen lapsen ja nuoren palvelujen toteuttamisessa on otettava huomioon lapsen tai nuoren ikä ja kehitysvaihe, mielipide, perhesuhteet ja muut läheiset ihmissuhteet sekä osallisuus ja toimintamahdollisuudet lapsen tai nuoren omassa toimintaympäristössä. Palvelut on toteutettava siten, että ne mahdollistavat lapsen ja nuoren hyvinvoinnin ja kehityksen hänen yksilöllisten valmiuksiensa mukaisesti.

12. Arvioi seuraavia päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyviä väittämiä.

Kyllä Ei Ei kantaa

Päätöksentekoon liittyvä sääntely on riittävä.

x

Päätösten toimeenpanon sääntely on riittävä.

x

-
-

Palvelujen laadun määrittämisen ja arvioinnin sääntely on riittävä.

-
-
-

x

Lasten ja nuorten huomioon ottamisen sääntely on riittävä.

-
-
-

x

13. Muita huomioita 6 §:n sisältöön.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellinen on SHL 54 § 3 momenttiin ehdotettu muutos siitä, että päätöksenteossa asiakassuunnitelmaan kirjatusta palvelujen kokonaisuudesta voitaisiin poiketa vain painavin perustein ja että poikkeaminen olisi päätöksessä aina perusteltava. On kannatettavaa, että esitetyllä muutoksella halutaan vahvistaa palvelutarpeen arvioinnin, asiakassuunnitelman ja päätöksenteon sekä päätösten toimeenpanon välistä yhteyttä. Arvokasta on myös SHL 38 § 3 momentin soveltamisen korostaminen (palvelujen jatkuvuuden turvaaminen) ehdotetun lain 6 §:n 1 momentissa.

Samoin vammaisten henkilöiden oikeuksien turvaamisen kannalta on merkittävää se, että säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa korostetaan päätösten toimeenpanoa siten, ettei yksilön oikeuksien toteutuminen vaarannu palvelujen toteuttamisen tavan tai kilpailutuksen vuoksi.

6 §:n 2 momentin yksityiskohtaisia perusteluja palvelujen laadun arvioimisesta on hyvä täydentää viittauksella SHL 47 §:ssä säädettyyn omavalvontasuunnitelmaan, jossa korostetaan muun muassa palvelujen laadun seurantaan niin henkilöstöltä kuin asiakkailta kerättävän palautteen pohjalta.

Käytännössä SHL 46 §:n (hoidon ja huolenpidon turvaavat päätökset) soveltaminen on osoittautunut ongelmalliseksi ja siksi ehdotettua 6 §:n 3 momentin säännöstä tulee selkeyttää poistamalla momentin viimeinen lause siitä, että palvelukokonaisuudesta on tehtävä päätös SHL 46 §:n mukaan. Vaatimus ylimääräisen kokoavan päätöksen tekemisestä lisää hallinnollista työtä. Kokoavan päätöksen sijaan keskeistä on laatia asiakkaan palveluista ja niiden tavoitteista asiakassuunnitelma.

6 §:n soveltaminen esitetyn mukaisesti edellyttää, että palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelmien laadinta, päätöksenteko ja päätösten toimeenpano sekä laadun seuranta toteutuvat korkeakoulutettujen sosiaalihuollon ammattihenkilöiden toimesta (sosiaalihuollon ammattihenkilölaki 817/2015 §). Sosiaalihuollon ammattihenkilöt tarvitsevat laadukkaan ja asiakkaiden oikeuksien toteutumisen turvaavan työn tueksi myös moniammatillisen asiantuntijajoukon. _____

2 luku Erityispalvelut

Laissa säädettäisiin vammaisten henkilöiden avun ja tuen tarpeisiin vastaavista erityispalveluista. Näitä olisivat muun muassa valmennus ja tuki, henkilökohtainen apu, asumisen tuki ja palvelut, tuki esteettömään asumiseen, lyhytaikainen huolenpito, päiväaikainen toiminta sekä liikkumisen tuki ja palvelut.

8 § Valmennus ja tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada välttämättä tarvitsemaansa valmennusta ja tukea: 1) tiedollisten tai toiminnallisten tai sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvittavien taitojen harjoittelemisessa; 2) elämän muutostilanteissa; 3) kommunikaatiossa; 4) päätöksenteossa; 5) muussa tavanomaisessa elämässä suoriutumisessa.

Valmennuksen ja tuen tarkoituksena on tukea vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta, osallisuutta ja itsenäistä suoriutumista vahvistamalla henkilön omia sekä hänen perheensä ja läheistensä voimavaroja. Valmennuksen ja tuen tavoitteet ja sisältö sekä välttämätön määrä, kesto ja toteutustapa määräytyvät vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattujen yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaan.

Valmennusta ja tukea voidaan järjestää vammaisen henkilön perheelle tai hänelle läheisille henkilöille silloin, kun se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle ja tuelle asiakassuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Vammaisen henkilön perheellä tai muilla läheisillä henkilöillä on oikeus saada valmennusta ja tukea merkittävässä elämänmuutostilanteissa, jos se on välttämätöntä vammaisen henkilön palvelujen tarkoituksen toteuttamiseksi.

Valmennusta ja tukea annetaan henkilökohtaisena tai ryhmässä toteutettavana palveluna taikka muiden palvelujen osana.

14. Täydentääkö säännös asianmukaisesti ehdotetussa laissa säädetyjä muita erityispalveluja?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

15. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä? (Esim. sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaista sosiaalista kuntoutusta koskevaa säännöstä)?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

16. Muita huomioita 8 §:n sisältöön.

Sosiaalinen kuntoutus sosiaalihuoltolain osana on usein vielä jäsentymätön kokonaisuus ja kunnissa kaivataan valtakunnallista ohjausta sekä valvontaa (Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus. THL 47/2016. (http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131975/Sosiaalihuoltolaki_Tyo_47-2016_net.korj%20240217.pdf?sequence=1)). Paitsi säännöksen selkeyttämistä tarvitaan myös sosiaalisen kuntoutuksen selkeyttämistä.

8 § 5 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, ettei valmennusta ja tukea antaville henkilöille asetettaisi yleisiä pätevyysvaatimuksia, vaan palvelua toteuttavilla henkilöillä olisi oltava valmennuksen ja tuen edellyttämä koulutuksellinen ja kokemuksellinen osaaminen. Valmennusta ja tukea koordinoivilta henkilöiltä tulee kuitenkin edellyttää esimerkiksi sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) 8 §:n mukaista ammattipätevyyttä, jotta voidaan varmistaa palvelua antavien henkilöiden osaaminen ja ammattieettinen toimintatapa.

9 § Henkilökohtainen apu

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua silloin, kun hän välttämättä ja toistuvasti tarvitsee toisen henkilön apua suoriutuakseen:

- 1) päivittäisissä toimissa;
- 2) työssä, opiskelussa tai muussa osallisuutta edistävässä toiminnassa; tai
- 3) vapaa-ajan toiminnassa tai sosiaalisessa osallistumisessa.

Henkilökohtaisen avun tarkoitus on auttaa vammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vammaisella

henkilöllä on voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa. Henkilökohtaiseen apuun voi osana palvelun kokonaisuutta kuulua sellaisia terveydenhuollon toimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäisen suoriutumisen mahdollistamiseksi.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua 1 momentin 1 ja 2 kohdissa tarkoitetuissa toiminnoissa siinä laajuudessa kuin hän sitä välttämättä tarvitsee. Lisäksi vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa toiminnoissa vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

17. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

18. Huomioita 9 §:n sisältöön.

10 § Henkilökohtaiset avun toteuttaminen

Henkilökohtainen apu voidaan toteuttaa käyttäen seuraavia toteuttamistapoja: 1) työnantajamalli, jossa vammaisen henkilö toimii henkilökohtaisen avustajan työnantajana; 2) asiakassetelimalli, jossa maakunta antaa vammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avun hankkimista varten valinnanvapauslaissa tarkoitettua asiakassetelin; 3) palvelumalli, jossa maakunta tuottaa henkilökohtaisen avun palvelut itse tai yhteistoiminnassa muiden maakuntien kanssa tai hankkii ne sopimuksiin perustuen muulta palvelun tuottajalta.

Henkilökohtaisen avun toteuttamistavoista päätettäessä maakunnan on otettava huomioon vammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä asiakassuunnitelmassa määritelty avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan. Henkilökohtainen apu on aina toteutettava siten, että se edistää vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutumista. Henkilökohtaisen avun toteuttamistapoja sekä muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja voidaan yhdistellä niin, että palvelujen kokonaisuus vastaa vammaisen henkilön avun tarpeeseen. Henkilökohtaisena avustajana voi erityisistä syistä toimia vammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, jos se on vammaisen

henkilön edun mukaista.

Asiakassuunnitelmaan on kirjattava henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyjen toteuttamistavat avustajan poissaolotilanteissa ja työsuhteen päättyessä.

19. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

20. Huomioita 10 §:n sisältöön.

11 § Henkilökohtaisen avun työnantajamalli

Työnantajana toimivan vammaisen henkilön ja henkilökohtaisen avustajan väliseen työsuhteeseen sovelletaan työsopimuslakia (55/2001).

Työnantajamallia voidaan käyttää, jos työnantajaksi ryhtyvä henkilö kykenee vastaamaan työnantajan velvollisuuksista ja hän suostuu toimimaan työnantajana saatuaan maakunnalta riittävän ja ymmärrettävän selvityksen työnantajan velvollisuuksista ja vastuista. Suostumus on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

Maakunnan on tarpeen mukaan neuvottava ja autettava vammaista henkilöä työnantajan oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamisessa.

Maakunnan on työnantajamallissa korvattava työnantajan lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä muut työnantajana toimimisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kulut. Työnantajana toimimisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korvaamistapa on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

21. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

22. Huomioita 11 §:n sisältöön.

11 §:n 3 momentissa maakunnalle säädetty neuvonta ja auttamisvelvollisuus vammaisen henkilön työnantajan oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamisessa on vaatimus, jota ei voida antaa sosiaalihuollon ammattihenkilöille, koska tällainen substanssineuvonta ei kuulu sosiaalihuollon piiriin. Sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) 20 § sisältää mahdollisuuden valvontaseuraamuksiin, jos ammattihenkilö suorittaa tehtäviä, joihin hänen koulutustaan ja ammattitaitoaan on pidettävä selvästi riittämättömänä. Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden oikeusturva edellyttää neuvonnan ja ohjauksen järjestämistä muutoin kuin osana sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työtä.

12 § Asumisen tuki ja palvelut

Vammaisen henkilön kotona asumista tuetaan ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukaisilla sekä tarvittaessa tämän lain mukaisilla palveluilla.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada asumisen tuki ja palvelut sosiaalihuoltolain 21 §:n 4 momentin mukaisena palveluasumisena, jos hän tarvitsee soveltuvan asunnon sekä apua ja tukea välttämättä ja jatkuvaluonteisesti tai vuorokauden eri aikoina.

Asumisen tuki ja palvelut sisältävät avun ja tuen päivittäisissä toimissa sekä ne palvelut, joita tarvitaan vammaisen henkilön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja ylläpitämiseksi sekä osallisuuden, kommunikaation ja perhe-elämän mahdollistamiseksi. Asumisen tuen ja palvelujen sisältö, määrä ja toteutustapa määritellään asiakassuunnitelmaan kirjattujen vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaisesti. Asumisen tuki ja palvelut voidaan toteuttaa myös henkilön omaan asuntoon.

23. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

24. Huomioita 12 §:n sisältöön.

Vammaisen henkilön oikeuksien näkökulmasta säännös on ongelmallinen, koska asiakasmaksusäännökset uudistuessaan voivat estää tarpeenmukaisen asumisen toteutumisen ja välttämättä tarvittavien tuen ja palvelujen käytön. Siksi olisi tärkeää säilyttää nykyisen vammaispalvelulain kaltainen palveluasuminen, jolla voidaan turvata myös henkilön tarvitsemat palvelut hänen omaan kotiinsa maksutta. Palvelujen järjestäminen ainoastaan sosiaalihuoltolain mukaisina voi aiheuttaa vammaisille henkilöille kohtuuttomia taloudellisia vaikeuksia ja siten heikentää heidän mahdollisuuksiaan yhdenvertaiseen osallistumiseen.

13 § Lasten asumisen järjestäminen

Vammaisen lapsen asuminen toteutetaan ensisijaisesti lapsen oman perheen kanssa siten kuin 12 §:ssä säädetään.

Lapsen asuminen muualla kuin oman perheen kanssa voidaan toteuttaa vain, jos:

- 1) perheen kotiin tuotavat palvelut ja muu lapsen ja perheen tuki eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja
- 2) lapsen asumisen muualla kuin oman perheen kanssa on arvioitu 5 §:n mukaisesti olevan lapsen huolenpidon, tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin toteuttamiseksi tai lapsen terveyden tai turvallisuuden kannalta lapsen edun mukaista.

Sen lisäksi mitä 6 §:n 4 momentissa säädetään, lapsen asuinpaikan valinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tarpeisiin ja niitä vastaavaan henkilöstön osaamiseen, lapsen ja perheenjäsenten ja muiden läheisten yhteydenpitoon ja ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä hoidon ja huolenpidon jatkuvuuteen. Lapsen asuminen on järjestettävä niin, että asuinpaikan etäisyys ei ole este yhteydenpidolle lapselle läheisiin henkilöihin. Lapsen asuminen muualla kuin oman perheen kanssa voidaan järjestää perhehoitona tai yksikössä, jossa hoidetaan samanaikaisesti enintään seitsemää lasta.

Jos lapsi asuu tämän lain nojalla muualla kuin oman perheen kanssa, vanhemmat ja huoltajat vastaavat

lapsen elatuksesta aiheutuvista kustannuksista siten kuin laissa lapsen elatuksesta (704/1975) sekä laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (912/1992) säädetään.

25. Miten olisi syytä säätää vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella? Arvioikaa seuraavia väittämiä.

Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä ehdotetun lain mukaisena palveluna.

Samaa mieltä

Eri mieltä

Ei kantaa

Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä lastensuojelulain mukaisena avohuollon sijoituksena ilman huostaanottoa.

Samaa mieltä

Eri mieltä

Ei kantaa

Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä sekä ehdotetussa laissa että lastensuojelulaissa siten, että ehdotettu laki on ensisijainen.

Samaa mieltä

Eri mieltä

Ei kantaa

Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi tehtävä ilman huostaanottoa avohuollon sijoituksena myös pidemmäksi aikaa.

Samaa mieltä

Eri mieltä

Ei kantaa

Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi aina tehtävä lastensuojelulain periaatteiden ja säännösten mukaisesti.

Samaa mieltä

Eri mieltä

Ei kantaa

26. Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin liittyen tilanteisiin, joissa lapsi asuu erossa vanhemmistaan tai huoltajistaan?

Vammaisten lasten hoidon ja huolenpidon turvaaminen kodin ulkopuolella on lainsäädännöllä turvattava siten, että lastensuojelulakia täydennetään näiltä osin. Ehdotetut säännökset ja nykyinen lastensuojelulaki eivät kaikissa tilanteissa turvaa vammaisten lasten etua. Tarvitaan säännöksiä, jotka osaltaan edistävät vammaispalvelun ja lastensuojelun palvelujen järjestäjien ja tuottajien vuoropuhelua lasten edun turvaamiseksi. Vammaisten lasten oikeuksien toteutumista on edistettävä lisäämällä tarvittavaa osaamista niin lastensuojelun kuin vammaispalvelujen puolella.

14 § Tuki esteettömään asumiseen

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada korvaus 12 §:ssä tarkoitetun vakituisen asunnon muutostöistä, itsenäisen suoriutumisen kotona mahdollistavista välineistä sekä muista teknisistä ratkaisuista aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos hän toimintarajoitteensa vuoksi välttämättä tarvitsee tätä tukea päivittäisissä toimissa, liikkumisessa tai muussa itsenäisessä suoriutumisessa. Maakunta voi myös antaa edellä mainittuja välineitä sekä muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.

Asunnon muutostöistä aiheutuviksi korvattaviksi kustannuksiksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelusta sekä esteiden poistamisesta asunnon välittömästä lähiympäristöstä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset.

Itsenäisen suoriutumisen kotona mahdollistavat välineet ja muut tekniset ratkaisut on suunniteltava ja toteutettava vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Jos asiakas haluaa itse teettää tai järjestähankkia 1 ja 2 momentissa tarkoitetut muutostyöt tai muut itsenäistä suoriutumista mahdollistavat välineet sekä tekniset ratkaisut, maakunnan on asiakkaan pyynnöstä annettava asiakkaalle arvio hänelle korvattavista kohtuullisista kustannuksista. Korvaus asunnon muutostöistä tai välineiden sekä muiden teknisten ratkaisujen hankkimisesta on haettava maakunnalta viimeistään kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntyisestä.

27. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
 Ei
 Ei kantaa

28. Huomioita 14 §:n sisältöön.

15 § Lyhytaikainen huolenpito

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa välttämättömän huolenpidon ja osallisuuden turvaamiseksi sekä huolenpidosta vastaavien henkilöiden hyvinvoinnin tukemiseksi.

Lyhytaikaisen huolenpidon sisältö, määrä, kesto ja toteutustapa määräytyvät vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattujen yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaan.

29. Onko lyhytaikainen huolenpito tarpeellinen palvelu?

- Kyllä
 Ei
 Ei kantaa

30. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista lyhytaikaista huolenpitoa koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännöksiä (esim. SHL:n 19 §:n mukaista kotipalvelua koskevaa säännöstä) tai omaishoidon tuesta annettua lakia?

- Kyllä
 Ei
 Ei kantaa

31. Huomioita 15 §:n sisältöön.

Yksityiskohtaiset perustelut kaipaavat täydentämistä soveltamisen osalta suhteesta sosiaalihuoltolakiin ja omaishoidon tuesta annettuun lakiin.

16 § Päiväaikainen toiminta

Vammaisella henkilöllä on oikeus päiväaikaiseen toimintaan silloin, kun hän tarvitsee toimintarajoitteensa vuoksi erityistä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden turvaavaa sekä toimintakykyä ylläpitävää palvelua eivätkä sosiaalihuoltolain 17 §:n mukainen sosiaalinen kuntoutus, vuoden 1982 sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 d §:n mukainen työllistymistä tukeva toiminta ja 27 e §:n mukainen työtoiminta tai laissa kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) säädetty kuntouttava työtoiminta ole henkilön palvelutarpeeseen nähden sopivia ja riittäviä palveluja. Maakunnalla ei ole velvollisuutta järjestää päiväaikaista toimintaa henkilölle, jonka toimeentulo perustuu pääosin vanhuuseläkkeeseen.

Päiväaikaista toimintaa on järjestettävä viitenä päivänä viikossa tai harvemmin vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Päiväaikainen toiminta sisältää palveluun kuuluvat matkat.

32. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

33. Huomioita 16 §:n sisältöön.

Kun tavoitellaan osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämistä, niin esitetty mahdollisuus päiväaikaisen toiminnan järjestämiseen myös henkilön kotona ei vastaa tavoitteisiin, vaan kyseinen palvelu tulee toteuttaa osana asumisen tukea ja palvelua. Mikäli ihmisen kunto ei mahdollista päiväaikaiseen toimintaan osallistumista, voidaan hänelle turvata mielekäs arki asumisen tuen kautta. Päiväaikainen toiminta on asumisyksikön ulkopuolista palvelua.

Päiväaikaisen toiminnan henkilöstölle ei esitetä pätevyysvaatimuksia. Kuitenkin toiminnan laatu ja merkitys huomioon ottaen päiväaikaisesta toiminnasta vastaavalle henkilölle tulisi säätää pätevyysvaatimukset siten, että oikeus tehtävän hoitamiseen on henkilöllä, jolla on sosiaalihuollon ammattihenkilölain (217/207) 8 §:n mukainen ammattipätevyys. Muilla toimintaa toteuttavilla henkilöillä voi olla erilaisia koulutuksia, jotka mahdollistavat monipuolisen toiminnan järjestämisen.

17 § Liikkumisen tuki ja palvelut

Vammaisen henkilön liikkuminen toteutetaan ensisijaisesti osana esteetöntä julkista joukkoliikennettä. Julkisen joukkoliikenteen käyttöä on tarvittaessa tuettava ja täydennettävä sosiaalihuoltolain 23 §:n 3 momentin mukaisilla liikkumisen tuen toteuttamistavoilla. Elleivät sosiaalihuoltolain mukaiset liikkumisen tuen toteuttamistavat ole vammaisen henkilön liikkumisen turvaamiseksi riittäviä ja sopivia, sovelletaan tätä lakia.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada liikkumisen tuki ja palvelut toteutettuna kuljetuspalveluna taksilla, invataksilla tai vastaavalla ajoneuvolla silloin, kun henkilön liikkumista ei voida muuten turvata. Kuljetuspalvelua on täydennettävä saattajapalvelulla, jos se on välttämätöntä henkilön matkasta suoriutumiseksi.

Liikkumisen tuen ja palvelujen tarkoituksena on mahdollistaa vammaisen henkilön liikkuminen, joka liittyy

- 1) työssä käymiseen;
- 2) opiskeluun;
- 3) päiväaikaiseen toimintaan ja muuhun osallisuutta edistävään toimintaan;
- 4) vapaa-ajan toimintaan, sosiaaliseen osallistumiseen ja muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvaan toimintaan.

34. Turvaako säännös vammaisen henkilön liikkumisen?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

35. Muita huomioita 17 §:n sisältöön.

18 § Liikkumisen tuen ja palvelujen toteuttaminen

Edellä 17 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kuljetuspalvelujen määrää ja alueellista ulottuvuutta arvioitaessa on otettava huomioon vammaisen henkilön liikkumisen tarve, muut käytettävissä olevat palvelut ja matkan tarkoitus. Lisäksi arvioinnissa on otettava huomioon vammaisen henkilön käytössä olevaan, hänen liikkumistarpeisiinsa sopivaan, autoon saatu julkinen tuki.

Kuljetuspalveluja työhön, opiskeluun, päiväaikaiseen tai muuhun osallisuutta tukevaan toimintaan on järjestettävä niihin välttämättä tarvittava määrä. Kuljetuspalveluja vapaa-ajan toimintaan, sosiaaliseen osallistumiseen ja muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvaan toimintaan on järjestettävä siten, että henkilö voi tehdä vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa asuinkunnan tai lähikunnan alueella. Kuljetuspalveluun oikeutettujen henkilöiden matkoja on yhdisteltävä toteutettavaksi samalla kulkuneuvolla, ellei matkojen yhdistely aiheuta matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tai muuta kohtuutonta haittaa palveluun oikeutetulle.

Maakunta voi vaihtoehtona kuljetuspalveluille antaa vammaisen henkilön käyttöön auton tai myöntää taloudellista tukea auton hankintaan, jos henkilön toimintarajoitteesta aiheutuva tuen tarve liikkumisessa tavanomaisen elämän toiminnoissa on runsasta ja jatkuvaluonteista.

Jos vammaisen henkilön käytössä on 3 momentissa tarkoitettu auto taikka sellainen hänen liikkumistarpeisiinsa sopiva auto, jonka hankintaan on myönnetty muuta julkista tukea, henkilöllä on oikeus saada vähintään kuusi yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa vapaa-ajan toimintaan, sosiaaliseen osallistumiseen tai tavanomaiseen elämään kuuluvaan toimintaan, jollei tätä pienempi määrä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä liikkumista. Työ- ja opiskelumatkat on järjestettävä myös näissä tilanteissa 2 momentin mukaisesti.

36. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Ei

Ei kantaa

37. Huomioita 18 §:n sisältöön.

19 § Taloudellinen tuki

Maakunta voi korvata vammaiselle henkilölle kustannukset, jotka henkilölle aiheutuvat muiden kuin terveydenhuollon lääkinälliseen kuntoutukseen kuuluvien päivittäisissä toiminnoissa, liikkumisessa, viestinnässä tai vapaa-ajan toiminnoissa tarvittavien välineiden sekä muiden teknisten ratkaisujen hankkimisesta. Lisäksi maakunta voi korvata ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erikoisravinnon hankkimisesta.

Päivittäisissä toiminnoissa, liikkumisessa, viestinnässä tai vapaa-ajan toiminnoissa tarvittavien välineiden sekä muiden teknisten ratkaisujen hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet, ellei korvauksen korottamiselle tai alentamiselle ole vammaisen henkilön yksilöllinen tarve sekä elämäntilanne kokonaisuudessaan huomioon ottaen erityisiä perusteita. Kustannusten määrä arvioidaan aiheutuvien todellisten kustannusten perusteella. Vakiomalliseen välineeseen tai muihin teknisiin ratkaisuihin sekä autoon tai muuhun kulkuvälineeseen tehdyt toimintarajoitteen edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kokonaan määrärahojen puitteissa.

Arvioitaessa vammaisen henkilön taloudellisen tuen tarvetta auton tai muun kulkuvälineen hankintaan on otettava huomioon vammaisen henkilön liikkumisen tarve sekä mahdollisuus käyttää julkista joukkoliikennettä tai muuta liikkumisen tukea ja palveluja. Taloudellista tukea auton tai muun kulkuvälineen hankintaan voidaan myöntää, jos henkilön toimintarajoitteesta aiheutuva kulkuvälineen tarve tavanomaisessa elämässä on runsasta ja jatkuvaluonteista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä hyväksyttävistä kustannuksista sekä muista 1 ja 2 momentissa tarkoitetun korvauksen määräytymiseen vaikuttavista seikoista.

38. Huomioita 19 §:n sisältöön.

3 luku Muutoksenhaku

39. Huomioita 3 luvun säännöksiin.

4 luku Erinäiset säännökset

40. Huomioita 4 luvun säännöksiin.

Asiakasmaksulainsäädännön uudistaminen on vireillä. Asiakasmaksulainsäädännön muutoksilla ei pidä lisätä vammaisten henkilöiden maksurasitusta sosiaali- ja terveydenhuollon maksuissa. Asiakasmaksulainsäädännössä on säilytettävä mahdollisuus maksujen alentamiseen ja perimättä jättämiseen.

41. Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin lakiesitykseen liittyen?

Lakiesitys vahvistaa erinomaisesti palvelutarpeen arvion, asiakassuunnitelman, päätöksenteon, päätöksen toimeenpanon ja toteuttamisen arvioinnin yhteyttä asiakkaiden edun turvaamiseksi ja asiakasryhmien yhdenvertaisen kohtelun edistämiseksi.

Lain laadukas toimeenpano edellyttää riittävää määrää sosiaalialan korkeakoulutettuja ammattihenkilöitä. Työntekijäkohtaisia asiakasmääriä on monin paikoin vähennettävä lisäämällä henkilöstöresursseja, kehittämällä työnjakoa ja työkäytäntöjä.

Vammaispalvelujen laatu syntyy osaavasta henkilöstöstä. Lakiesityksen tavoitteiden toteutuminen edellyttää lisä- ja täydennyskoulutustarpeiden selvittämisestä ja tarpeen mukaista koulutustarjontaa sekä tosiasiallisia mahdollisuuksia koulutukseen osallistumiseen. Talentian ja Invalidiliiton vammaispalvelujen sosiaalialan ammattilaisille tekemän selvityksen (2015) mukaan osaamista tulee kehittää erityisesti palvelutarpeiden arviointiin liittyen ja lainsäädännön hallintaan. Lisäksi vammaispalvelujen arjessa tarvitaan toimivat tietojärjestelmät ja uusia myös digitalisaation mahdollisuuksia hyödyntäviä työmenetelmiä.

Talentia ry ja Vammaisala Talentia ry toivovat lain toimeenpanoon sisältyvän kattavan valtakunnallisen koulutustarjonnan.

Toimeenpanon tuki edellyttää, että THL:n ylläpitämän Vammaispalvelujen käsikirjan toimitukselle osoitetaan riittävät resurssit tiedon välittämiseen ja soveltamisohjeiden laatimiseen yhteistyössä STM:n kanssa.